

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Miren Gaztelu Urreta Zubia

*Aretxabaleta,
Gipuzkoa
(1932)*

Aurkibidea

Biografia

Aretxabaletan jaio zen 1932an. Aita Marulanda auzokoa zenez, Leintz Gatzagako amabirjinaren izena jarri zion euskaratuta: Miren Gaztelu. Ama aramaioarra zen. Gerra garaian 3-4 hilabete egin zituzten Goroeta auzoko baserri batean beste familia batzuekin batera. Bere izenaren gaineko gorabeherak eta beste hainbat kontu azaltzen ditu.

Zintak

ARE-029

- **Proiektua:** Deba Eskualdeko Ahotsak - Aretxabaleta.
- **Elkarrizketatzailea(k):** Mendicute, Josu
- **Data:** 2009-01-29
- **Iraupena:** 60 min
- **Euskarria:** MiniDV
- **Kodifikatzailea:** Elortza, Kepa
- **Transkribatzailea(k):** Elexpuru, Juan Martin

ARE-030

- **Proiektua:** Deba Eskualdeko Ahotsak - Aretxabaleta.
- **Elkarrizketatzailea(k):** Mendicute, Josu
- **Data:** 2009-01-29
- **Iraupena:** 55 min
- **Euskarria:** MiniDV

Pasarteak

1. Gerra aurreko euskal izena

- **Erref:** ARE-029/001
- **Iraupena:** 0:02:43. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:02:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

<p>1932ko abuztuan jaio zen Aretxabaletan eta Miren Gaztelu izenarekin bataiatu zuten, Gatzagako Ama Birjinaren izena euskaratuta. Hala ere, gerraosteko eskolan "María del Castillo" deitzen zioten.</p>

Transkripzioa

-Izena Miren Gaztelu Urreta Zubia. Jaixo nintzen hementxe Atxabaletan,

agostuak hogeta lau, San Bartolome egunian, milla beratzirehun eta hogeta hamabixen, “treinta y dos”a esaten dana. Nire izena da ba hoixe, Miren Gaztelu, eta uste dot gaiñera Atxabaletan neu bakarra nazela, ez dago besteik. Ni gerra aurrekua, klaro, nola nazen ba. Gaiñera hau izen hau ifintteko bere berezia dauko, bere historixa berezia dauko. Batzokittik liburue eruen, izenen liburue eruen etxera eta handik hartuta izenak, nire aittak gure auena, gure auen Gatzako Ama Birjiñian izena jartzia, eta klaro, Gatzako Ama Birjiña da “Nuestra Señora del Castillo”. Eta orduan berak euskeraz ifinttia zela gura auen, han aurkittu izena, eta Maria Castillo, Nuestra Señora del Castillo euskeraz Gaztelu, eta niri ifiñi ustien izena Miren Gaztelu, eta hori euki dot, bizi guztien Miren deittu izen duste, eta gero gerra ostien hasi nintzen, eskolara ta hasi nintzenien, Maria del Castillo eta Maria del Castillo, eta hainbeste denporan euki izen dot izena Maria del Castillo. Baiña lehen zerien, jaixo zintzenien zerak, Donostiko, Gipuzkoako Kutxak bialketan auen ume bakotxai kartilla bat ez dakitt zenbat diru ifinita. Eta han euki izen dot beti, beti-beti nire izena Miren Gaztelu moruan. Beti, e. Niri ez doste sekula iñoiz bidali ez gerra denporan be ez eta gero be ez Maria izenakin, betik Miren Gaztelukin. Eta Miren da Miren. Eta elixan be Miren Gaztelu, eta Maria del Castillo ba beste gauza batzutan, ez dakit nik, edo banko-edo.

2. Izena berreskuratu berri

- **Erref:** ARE-029/002
- **Iraupena:** 0:02:44. **Hasi:** 00:02:43. **Bukatu:** 00:05:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

Batxilergoa hasteko jaiotza agiriaren bila joan zenean, bere jaiotza izena ezabatuta ikusi zuen erregistro zibilean. Nahasgarria suertatzen zitzaion bi izenekin bizitzea eta azkenean lortu zuen bere jatorrizko izena bazter guztietan baliatzea.

Transkripzioa

-Eta eitten zanian zera batxillergo ingresua eitteko papelak atara biharra, “Acta de nacimiento” esaten dana, joan nintzen aiuntamentura eta eskatu nauen “el acta de nacimiento” ba biha nauela ingresue eitteko. Eta konturatu nintzen liburuen, zereko liburuak, “acta de nacimiento” horrek liburuek dazen aiuntamentuen, juzgauen, klaro, juzgaua aiuntamentuen, konturatu nintzen euala nire izena alde batetik arrai bat eindda eta gaiñien Maria del Castillo ifiñitta, eta juan nintzen etxera esanaz: “Ama, nire izena dao alde batetik bestera arrai batekin zera, tatxauta, borrauta, eta gaiñien Maria del Castillo ifiñitta.” “Ba ume, oiñ holaxen die gauzak”. Eta hainbeste urtietan egon naz izen horregaz Maria Castillo ta Maria Castillo. Baiña etorten jaten karta batzuk Miren izenakin, beste batzuk Maria Castillo izenakin, eta zan esaten dana “un cacao”, eta galdetu nauen, galdetu nauen notarixuai esanaz: “Niri halaxe eta holaxe etorten jat karta batzuk horrela ta beste batzuk beste izen batekin. Zer in bihot, edo hona ifiñi edo bestealdera jarraitu?” Eta notarixuan erantzuna izen zan: “Es traducción directa?”. “Pues sí. Nuestra Señora del Castillo, Miren Gaztelu. Sí, es traducción directa”. “Pues entonces no se preocupe usted”. Eta hor pasau zan. Baiña gero Madrillera ta bialdu bihar izaten zan juzgautik papelak

izena aldaketia gure bazauen. Eta hainbeste denpora egon naz, emuten ostan amorro bat, karnetien beti Maria Castillo, gaiñera zarata bat belarrixen, nere artien "nire aitta balego entzuten, nire aitta balego entzuten, berak Gatzako Ama Birjiñin izena ifini ta". Bueno, fan nintzen zerera aiuntamentura esanaz: "niri haxe eta haxe pasetan jat, izena aldaketie gura dot." "A ba oiñ oso errexu dozu, jua zaitte zerera, sekretarixuagana eta berehala eingotsue". Eta horrelaxe.

3. Bere izen "exotikoa"

- **Erref:** ARE-029/003
- **Iraupena:** 0:04:13. **Hasi:** 00:05:27. **Bukatu:** 00:09:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

<p>Erregistroan 1939ko otsailaren bederatziko datarekin, "tachado el nombre exótico" jartzen zuela ikusi zuen. "María del Castillo" deitzen ziotenean, sutu egiten zen. Miren Gaztelu izena duen emakume bakarra bera dela uste du.</p>

Transkripzioa

-Hemen sello bai ifintten dau baiña fetxarik ez dakar. Noiz izen zan, a bai, "el treinta de julio del noventa y siete". Horixe ifintten dau. ETAn diren moruen, gerra aurreko euskerazko izena dauken dan-danak haxe ifiñiko daue, e. "Tachado nombre exótico", "el nueve del dos de mil novecientos treinta y nueve". "Tachado nombre exótico". Hori..., tiene lo suyo, hori ez da edozer gauza, "nombre exótico". Ba bai, halaxe pasau zan, eta oin dana, karneta be aldatu nauen, eruen hau zeren kopixia, papel honen kopixia eruen nauen eta ez nauen euki oztopoik ezelakoik be izena aldaketako.

-(Zela deitzen dotsue?)

-Miren, danak Miren, bakarrik eskolan Maria del Castillo eta Maria Castillo. Eta Maria Castillo... Uf!, eta gaiñera emuten usten, sua emuten usten ze orduantxe hasi zan ba botaziñuak eta gauzak eta lelengoko aldiz jua nintzenien zera, botue emutera, mahiko presidentia dauen zerak nun esaten dauen: Maria del Castillo Urreta Zubia. Esan nutsan: "Hara, botue botateko dalako, bestela vuelta", horretxegatik bakarrik berriro etxera juango nintzeke, baiña botua bota bihotelako, bestela buelta etxera juango nintzeke. Haretzek emuten usten, sue emuten usten benetan, Maria del Castillo. Ez, Miren Gaztelu naiz eta gaiñera hoixe, uste dot neu bakarra nazela, eta dana da aitta hementxe Maulandakua zelan zan berak ba Gatzako Ama Birjiña eta Gatzako Ama Birjiñian izena ifinttia gure ebalako. Eta neuri tokauko jaten eta kitto. Eta oin ez dauka beste iñok. Nere seme-alabak ez dauke holako izenik eta ifiñi be ez dutsie ingo iñori.

-Auskalo.

-Ba ez dot uste, ez jakie larregi gustetan, baiña historixa luzia da baiña berezia da ze nire gerra aurreko dan-danak holaxe eukiko daue: "Cambiado el nombre exótico". Hori asmau ein biha da, e. Nik ez dakit beste toki batzutan ze ifiñiko dabien; hemen behintzat hemen Atxabaletako aiuntamiantuan edo udaletxien, aiuntamiantu "registro civil", hor behintzat "nombre exótico". Hori, "tiene su miga".

-(...)

-Bai, toki guztietan. Zela eskatuko zauen hori, ezta, ezta... Kalien-ta Miren-ta zerak deittu bai, baiña. Niri ez jat sekule ezer pasau, baiña nik badakit nire lagunak, Elissabet izena dauko, eta amak balkoittik Elisabet deittu otselako, bueno!, iñundienak ein utsien amai. "Así es que"; niri, nik ez dot sekula, eta beste aizta bat daukat Aintzane izena daukana, harek be, bizi guztien guk Aintzane esan dotsau. Oin, eskolan eta toki guztietan Gloria, baiña elixan beti Aintzane, eta ni be Miren Gaztelu ta Miren. Miren gora ta Miren behera. Miren. Miren Gaztelu esaten doten bakotxien esaten duste: "¿Eso qué es?" "Eso es nombre". "Ah, ¿nombre?" "Claro! Nombre propio y con una cualidad muy particular". Bai, bai. Halaxe. Izena behintzat...

4. Baserrian irakurtzen ikasten

- **Erref:** ARE-029/004
- **Iraupena:** 0:02:14. **Hasi:** 00:09:40. **Bukatu:** 00:11:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Ez da Miren Gazteluren kasua, baina izan dira euskal izena izateagatik arazoak izan dituzten euskaldunak. Gerra denboran kaletik alde egin eta Goroetako baserri batean igaro zituzten hilabete batzuk. Baserri berberera jo zuten Aretxabaletako maisu-maistrek, eta hantxe ikasi zuen irakurtzen.

Transkripzioa

-Zenbat urterekin joaten ziñen eskolara?

-Eskolara? Ba ikusi eizu. Ez nauen suerte ona euki. Gu egon giñen gerra denporan, gerrie izen zan bittartien, hor Koruetako basarri baten.

-Basarri baten bizi ziñen zu?

-Ez, bizi hemen, baiña kaletik alde eindda, gerra denboran alde eindda, ba egon gitzen hiru edo lau hillabete egon giñan Koruetako basarri baten egon giñan. Baserri haundi bat, oso baserri ederra ta dotoria gaiñera; orduen gerra denporan zera, zela esaten da, "cuarto de baño", horrek eta danak eukien. Atera eizu kontue zelako baserri edarra dan. Oin be pantanuak hartu auen baserrixa ta gorago eindda dauke baserrixa. Baiña hango baserri bi zien, zaharra ta barrixa, eta zaharreko arkuakin, sarrerako arkuen harrixakin indda dauke goixen etxeko sarrerria. Eta baserri hartan gu bakarrik ez, beste batzuk be bazien gordeta. Gordeta ez, nunbaitten egon bihar, alde eindda herrittik ba zerak ziela, bonbok edo zerak zielako ta. Erezan, bai tokau be, Atxabaletako maestro-maistria, andra-gizonak zien, eta bere seme bat eukien, eta semia. Ba egunero eukitten gauen eskolia, klasia, ikasteko guk gaztiok. Gero nire anaiak eta...

-(...)

-Bai, bai, danok junto giñan-ta, eta danok etxe baten zela junto gengozen, ba orduen aprobetxauaz han euela umiok danok ala! Goixien-edo, ez naz akordetan goixien edo arratsaldien neu ez naz akordetan, baiña eskolia eukitten gauen, esaten dana. Eta orduantxe hantxe ikasi nauen nik irakurtzen.

5. 'Catón y rayas' liburua

- **Erref:** ARE-029/005

- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:11:54. **Bukatu:** 00:14:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Cat&ocute;n y rayas liburuarekin ekin zion ikasteari Goroetako babes-baserrian. Baserri horretan izan zuen maistrarekin, doña Cirilarekin, jarraitu zuen gerraostean kaleko eskolan. Gurasoek ez bezala, baserri hartan igarotako denboraldiaren oroimen gozoak ditu Miren Gazteluk.</p>

Transkripzioa

- Aittak, aitta ta, klaro, etorten zien egunero “kalera” esaten zana fabrikara ba lanera, ezta?, eta kaletik eruen usten liburu bat “Catón y rayas” izena eukena. Letra inglesakin gaiñian ifiñitta “Catón y rayas”. Ba handitxik, han ikasi nauen nik, hasi nintzen irakurtzen, osea, ikasten, orduantxe. Ateraizu kontua, orduantxe be suerte txarra, e. Ikasten hasi nintzen con Catón y rayas, lau-bost urtekin.

- (Nun zeuden maisu-maistrak?)

-Bertan eozen, etxien eozen, bai, gu gengozen moruen beste batzuk pe hemetik juanda eozen eta ba hantxe gordeta-edo. Kaletik alde eindda. Eta hantxe juntau giñan danak eta bestiek euzenak zien maestro-maistrie. Asi ke tokau jaten e...

- (...?)

- Ez, ez zien ez. Zien hemen maestro ta maistra zienak. Andrie zan umien, ume parbulo txikiñen maistrie zan. Gero be bai, kalera etorri gintzenien gerra ostien be bai, gerra ostien nik jarraitu nauen, eta doña Cirila izena eukena, berakin ibilli nintzen hemen kalien zera eitten, plazan, eskolan ibilli nintzen. Orduantxe hasi nintzen ni, “Catón y rayas”, hantxe irakurtzen hasi nintzen. Ikasten, irakurtzen ikasten, bai, “Catón y rayas”. Eta gero handik neretako, neretako eta guretako, nausixak gauza bategaittik eta gu gaztiauak gintzelako, hiru-lau hillebete ein gauen baserri hartan eta guretako izen zan, bueno! “viva la virgen!”, gu ibilli gintzen han... Gure gurasuak ez, baiña gu bai. Oiñ akordetan zara gauzak, gero entzunda, ez ni akordetan nazelako ze pasetan zan. Ez. Baiña gero entzunda bai. Amai ta zera! ba zelakuak pasetan zittuen bata etorri dalako, bestie jua dalako. Baiña ez, ni ez, ikusitta ez. Nik han oso ondo pasau nauen. Honbre!

6. Gerrako pasarteak etxe inguruan

- **Erref:** ARE-029/006
- **Iraupena:** 0:03:20. **Hasi:** 00:14:30. **Bukatu:** 00:17:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren jarrera

Laburpena:

<p>Miren inauterietan Pospolin jantzita, soldaduak baserri inguran, eta etxeko ugazabari "espioi" salaketa egin zioteneko gerrako pasarteak. Ez omen zen asko behar izaten egoera haretan edozein eraila izateko.</p>

Transkripzioa

Karnabal batzuetan, ointxe sasoi hontan izen zan eta, klaro, edurra ta gauzak ein zittuen, karnabal batzuetan nire aizta nausixena zan dantzarixa, anaia be bai eta aiztia be bai. Pospoliñak esaten jakiena zan. Eta zaukan ba jantzixa, gonia zan berdia eta zera, gonaultza esaten gontsan guk, holako zera beltza ta hola, eta karnabaletan nere amai akordau jakon Miren, aiztia bi urte gaztiaua da bestia, ba dantzari moduan, pospoliñ jantzixakin jartzia. Jantzi nindduen, eta ni han inguruen nenbillen gora ta behera ta baserri inguruen eta hola, eta hor nun nire amak ikusten dauen soldau batzuk, ez dakit goittik behera edo behetik gora oiazela, edo behintzat zera. Eta derrepente akordau zan, “ene! Gure Miren jantzixakin, euskaldun jantzixakin, klaro, hor kalien, kanpuan dabil”. Eta nundik eta nora zoratuta, eta nun topauko nindduen etxera sartu ta jantzixok kentzeko, ze bestela holakotxe tontokerixak, baiña zien oso garrantzizkuak zien horrek gauzok. Bueno... Bati ez dakit zer esan eutsolako, “por espía”. “Por dónde se va a no sé dónde?”, hango jabiai edo esan otsola; gero entzunda, e. “Pues se va por aquí, o por allá”, karlistan batzuek, edo reketiak; karlistak ez, reketiak. Eta, klaro, nire ama bastante argixa zan, eta konturatu zan. “Aiba! Hori reketiekin ze, ze esaten ete dabil?” “Zer esan dutsazu horri?” “Hauxe galdetu dustie, aber nora juan leikien, nundik juan neikien ez dakit nora eta badakit nora. Eta esan dutsat ba harutza eta honuntza eta ez dakit ze.” “Baiña zuk ez dakitzu ez dozuna iñokin be berba ein biher”, eta hau eta bestia, eta halaxe pasau ei zan, eta handik egun bira edo etorri zien eta jatxi auen hona kalera eta eskerrak eren zerak, tiok parte hartu auena, bestela “por espía”. Horixe esan utselako erreketiek “por espía” hil ein bihar euien, bai, bai. Reketiekin konbersaziñue euki auen gizona etxeko jabia zan. Eta nire ama konturatu zan eta, “ze esaten dutsazu horri, zatoz hona etxera.” “Ez, ba hoixe ta hoixe esan dostie.” Por espía. Eta zer? Ez zan espia eta ezer ez, eta esan otsiena be ez, baiña ez zan ezer bihar, ezer ez. Zera eitteko, eitten otsuen dana eitteko, hiltteko eta erueteko eta ekarteko eta beste zerak eitteko.

7. Baserrian ikusitakoak

- **Erref:** ARE-029/007
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 00:17:50. **Bukatu:** 00:20:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

Baserrian egon zen garaian jolas besterik ez omen zuen egiten. Oso ondo gogoratzen da baserrian ikusi eta ikasitako gauzekin.

Transkripzioa

-Eta gero ba nik ondo pasa nauen, ez nauen pasauko ba, jolas baten egun guztia. Hango..., baiña ze gauzia, zenbat gauza ikasten dien basarri baten. Oin konturaketan zara, akordetan naz han eskillarapeien, sarreran eskillarapeien euen, zelan esaten utsien ikuteixa edo iputeixa-edo: ba zera moduen, ai, zela esango dotsut /esangotsut/, ukuilluan moduen, ezta? Baiña zan, hoixe bai, daukat buruen sartuta. Sartu ta ezkerretara zan eskillarapeien holan euken egurrezko horrek, goitti behera holan zer batzuk, egurrak, txirlo batzuk hola goittik behera dana holan atiakin ta

barruan euen bihorra eta moxala. Eta hori etxat sekula ahaztuko. Bihorra ta moxala. Ez dakitzu zer dan? Bihorra, bihorra da emia, zaldi emia esan bihar naban, ez, eta moxala txikiña. Bihorra ta moxala. Horrekin akordatzen naz. Eta edurra ein auen, edurra ein auen. Klaro, ointxe sasoi hontan zan-ta. Eta, bueno! Nik lau-bost urte, lau urte, hortxe, lau terdi, holakotxen bat neuken. Eta akordetan naz edurra zela ein auen, kanpora urten bihar larriñera, eta zelan amak ipiñi osten burutik zaku bat, zakua, zaku bat holan buelta emun, ta zan zaku txiki bat zan, ez zan haundixa ta, neu be umia ta hauxe, hauxe da txikiña ta. Buelta emun eta ifintten auen holan albo baten, ikusten nago, e, ze kolore eta dana zittuen: urdiña hola eta gaiñetik holan zeukan hau zelan da, "El Quijote", Kijotia eta "Sancho Panza". Eta ifintten auen inguru guztian holan: "Nitrato de Chile". Ikusten banego moduen. Holan dra! bueltia zan holan zer bat, zakuok eukenak kanpoaldetik holan. Erredondua be ez zan, luzenkia zan holako seillo moduko holan, eta urdiña zan barrena ta laruakin-ta holan beste koloriak eta ifintten auen bueltan holan: Nitrato de Chile. Hori akordetan naz gaur balitzan moduen. Ederto gaiñera, e. Holako gauzak bai eta zela lo eitten gauen...

8. Baserrian ikasitakoak

- **Erref:** ARE-029/008
- **Iraupena:** 0:03:14. **Hasi:** 00:20:55. **Bukatu:** 00:24:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

<p>Laratzari "gelatzua" esaten zioten. Sutan arbia egosten zegoen galdara apurtu eta ahizpa gazteagoak hanka erre omen zuen; suge-belarrekin osatu zioten erredura. Makina bat gauza ikasi zituen baserri hartan.</p>

Transkripzioa

-Baserrixan gauza asko ikasten die.

-Asko ikasten die. Ni hori hori ikasi nauen. Eta bueno, beste..., oiñ konturaketan zara. Gero ahaztu eitten jatzu baiña. Hara!, zelan zan? Sorgiñen Laratza, ezta?, esaten auen horrek Euzkitzek. Ba guk "laratza" esan biharrian harek esaten otsien "gelatzua". Holan txintxilizka zera egoten zan, katai bat holan eta behien kaldaria arboxak egosten edo gura dana egosten. Eta betik han su inguruen gaiñera. Eta amama geukan eta Aintzane aitzia bi urte bakarrik eukin, eta ha altzuen neukela hari arbi-kaldariai apurtu jakon ipurdixa, azpixa, eta dana jausi zan. Eta Aintzaneri hanka gaiñian erre ein jakon hankia. Eta Aintzanek oinddio be dauko bi marka hola errienak, bi marka hanka gaiñien dauko Aintzanek orduantxe hantxe erre jakonian, zera, hango arbi-kaldariai ipurdixa apurtu jakolako, hango ura jausitta. Eta hori akordau eitten naz, e. Eta egoten gintzen topetan suga-belarrak. Suga-belarrak die -zu zerian ibilli bazara bien, baiña bestela...-, die holan orri zabal batzuk dauko, eta erdixan eitten jako hola gorutza lora moruen holan, eztakit nik, txondor moruko gauza hazixaz beteta balego moruen, hola erdixan gorutza gorrixa, eta dauko orri haundi batzuk, eta hari orrixai kendu azaltxua ta mintza, haren zera, ifiñi hanka gaiñien eta holaxen errien gaiñien, eta osaketako. Eta ibilli gintzen suga-bedarra... Bestela suga-belarra ikutuik be ez, bueno!, suga-bedarra txarrak zien, benenosua, geure zerera zien erre., zien benenua zeukiela ta.

Kebera, kendu ha zera ta orrixen mintza, alde azpixa bigun-biguna hanka gairian ifini ta holaxe osatu jakon. Baiña oinddio Aintzanek, ni baiño bi urte gaztiaua da, baiña harek han markak, erre markak hantxe dauka hanka gairian. Hanka gairian dittu bai. Horrekin akordetan naz, eta zelan ibiltzen gintzen han inguruan jolasten, alberkia, inguruan zer aukena, eta gauza asko holan.

9. Baserriko oroimenak

- **Erref:** ARE-029/009
- **Iraupena:** 0:02:11. **Hasi:** 00:24:09. **Bukatu:** 00:26:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

<p>Jolasean bera bakarrik ibiltzen zen. Arto-kaskarekin, harri-harrika eta halakoetan jolasten zuen. Ume asko, hiru familiatakoak, elkartu ziren baserrian. Etxe inguruko zelaietan soldaduak eta kanoiak, eta baserriko beste oroimen lauso batzuk gordetzen ditu.</p>

Transkripzioa

-Jolastu zertan?

-Ni bakarrik ibiltten nintzen baiña zetan. Han kaxkarakin-da, arto-kaskarakin. Oiñ ez dakit zela esaten dotsien, baiña guk arto-kaskarak. Zera, halakotxiekin harri-harrika, klaro, horrek ipiñi lurrien eta haretxekin jolasten. Baiña ni umia neu bakarrik nintzen, beste aitzia, Txaro, hiru urte zarraua da ta, klaro, lau urte euki edo zazpi-zortzi urte euki asko da, eta gero beste lehengusu batzuk be bageukan-da. Harek lehengusuak, gutxi gorabehera urtebete gaztiaua da. Eske hainbeste ume gintzen han. Eneeee! Gu xei anai-arreba eta beste lehengusuak beste bi zortzi. Atera kontuak. Eta gero horrek maistru horrek beste mutiko bat, beratzi. Etxekuak eztakit zenbat zien. Xei, bost-xei edo ez dakit zenbat zien. Bakitzu zelako kuadrillie!, bueno, ha izeten zan! Puffa, kuartel general. Hori bai. Eta han zela zelaixen, etxetik kanpuen, goittik behera zelaixen zelan eozen soldauak, kaiñoiak-eta. Holakotxe gauzak bai. Baiña ez hola garbi-garbi-garbi ez, baiña. Akordau eitten za holan, pasadatxo bat eitten jatzu, ez dakitzu?, esaten dotsuenian zeozerrekin akordatzen zara hola, baiña bestela..., bestela ez. Hori bai, horrek gauzok bai, izenok geraketan jatzu bizi guztirako. Esnie egosten euen zera, maskelua, eta horrek gauzok, ez dakitt, han orduan entzundakuak baiña bizi guztirako geraketan jatzu. Akordau eitten zara, akordau eitten zara.

10. Kalera itzuli zenean

- **Erref:** ARE-029/010
- **Iraupena:** 0:02:34. **Hasi:** 00:26:20. **Bukatu:** 00:28:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Kalera jaitsi eta geroko gauza asko ez ditu oroitzen. Baserrian berak ez zuen lanik egiten, baina bere anaia ibiltzen zen artaldearekin laguntzen. Kanean eskola aurrean bandera jaso eta himnoa abesten zutela gogoan du. Viteri eskolan egiten zituzten halakoak, eskolara sartu aurretik.</p>

Transkripzioa

-Eta gero jetxi gintzen kalera eta ni ia gerraosteko gauzak gutxi. Bai, eskolara ta eskolatik kanpo zela ibiltten nintzen jolasien-ta horrek bai, baiña bestela ondoriuak ez naz ni...
-Baserri lanetan eta ez zinen ibiltzen.
-Ez, ez. Keba. Baserri lanetan gaiñera, ez dakitt lan eingo auen be. Bai, bai, eiñ eingo auen, bai, ze artaldie ta bazan behintzat eta holako gauzak bazien behintzet basarrixan, bai, hoixe eingo zittuela. Baiña bueno, ez, keba, holako gauzeekin ia ez. Oin, nire anaiak eta horreik bai, buenooo! Horreik ibili zien pastoriekin atzien. Buenooo. Batian hau, bestian...
Gaiñera udabarrixen zerak jaixo ziela, zelan da... arkumiak esaten dou oiñ baiña guk ez dou esaten arkumiak. Zelan esaten dotsau guk... bilotxak, bilotxak jaixotzen ziela, eta hau bestia ta. Horreik bai. Baiña entzunda, entzunda bai, baiña ez nik ikusitta ta nik zera eindda ez. Entzunda bakarrik. Hori bai. Eta bestela gero kalia-ta holan ba beste danan moruen. Oiñ hori esaten dauiena, egunero eskola aurrien hor jarritta banderia jaso ta zera jo, Himno nacional edo gure dana jo eta horrek entzun eta gero eskolara sartu eta horrek bai.
-Akordatzen zara?
-Jakiña! Jakiña! Hortxe, hortxe, eskolia hortxe goixen zan. Eskolia, gaiñera, Aretxabaletako eskolia Viterixena da. Gutxi dao, Gipuzkuan oso herri gutxitan dao Viterin eskolak. Mondrauen, Errenterixan eta Irunen eta ez dakit nun-eta. Baiña hemengue be bai. Eta erdixen eukin balkoia, eta balkoia, jakiña, banderia ifiñi eta aurrekaldien danak formauta, klaro, danak illaran ifinitta, ondo ifinitta ume danak eta zera jota gero barrura sartzen giñen eta kitto, eskolia bai.

11. Gerra denborako manifestazioak

- **Erref:** ARE-029/011
- **Iraupena:** 0:02:28. **Hasi:** 00:28:54. **Bukatu:** 00:31:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Erreketeak

Laburpena:

"Se ha tomado Teruel", eta manifestazioa egiten zuten, txapel gorriak jantzita. Mirenek ez zuen leloa ulertzen; berarentzat "Olentzeroa dator" izanda ere berdin izango zen.

Transkripzioa

-Beste gauza politt bat be kontau bihar dotsut /bihotsut/. Harekin be akordetan naz gaur balitza moduan. Egoten zan, Espaiñako zerak eitten auenien holako abanzen bat, oin esaten dot hori, baiña nik hori len ez nakixen hitz hori ezta, ezta urrik be, e. Baiña holako zeren batzuk eta, kanpaiak eta zerak-eta. Zergaittik eta. Baiña akordetan naz ein gauela behin manifestaziño bat. Izen zan hemetittik kaletik, eliza aurretik kale

goixeneraiño. Kale goixenian buelta emun eta barriro. Eta ni txikiña, txikiñena, gaztiena be bai eta txikiñenetakua be bai ta, lelegokua nintzan beste batekin eskutik ebatuta, txapel gorrixa ifinitta buruen, txapel gorri txiki bat neukan, hartarakotxetako zetarako, derrigorrez euki bihar; ifinitta, eta manifestaziñua euela bazkal ostien. Hango kanpai hotsa ta zera, ta zergaittik eta: “Se ha tomado Teruel”. Ze ete da, “se ha tomado Teruel”. Neretako “viene Olentzero”, berdin. Baiña oin konturaketan zara zer zan esaten zana. Oin konturaketan zara “se ha tomado Teruel” zer gure auen esatia, baiña orduen? Eta manifestaziñua ta ze pasetan da ba ta? Ze pasetan da, euskeraz pentsau be ez. “Qué ha pasado?” y “Porque se ha tomado Teruel”. Eta manifestaziñua, akordetan naz gaur balitza moduen. Eta gaiñera izengo zan ura aldera-edo, ze soiñekuakin, holan, denpora epela eingo auen. Ez naz akordetan noiz ta zer, baiña “se ha tomado Teruel”. Horrekin txapel gorrixakin, oin konturaketan zara zer gure dauen esatia. Baiña orduen, lehen esan dotsut, “si viene Olentzero”, berdin. Berdin-berdin-berdin. “Se ha tomado Teruel”, txapel gorrixakin.

12. Haserrean beti euskaraz

- **Erref:** ARE-029/012
- **Iraupena:** 0:03:08. **Hasi:** 00:31:22. **Bukatu:** 00:34:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Amarekin eta amonarekin beti euskaraz egiten zuten, baina neba-arreben artean erdaraz. Haserretuta zebiltzanean, ordea, beti euskaraz. Bide Berritik gora baserri eta mendi inguruetara joaten ziren asko amonarekin, sei neba-arrebak eta bi lehengusu.

Transkripzioa

-Eta euskeraz pentsau bez, eskerrak etxien aittaitta ta amama, bueno, ni gaztia nintzela, bi urtekin edo hil zan aittaitta, baiña amamakin gu beti, amamakin ibilli izen gara, ibilli izen gintzen, eta amamakin euskeraz, eta aitta eta amakin be bai bizi guztien, bizi guztien. Gu geure artien, anai-arrebon artien erderaz eitten geuen. Klaro, estudixuak eta gauze danak erderaz eitten zien. Bai, geure anai-arreba artien erderaz, etxien be bai. Ba ohitturia, estudixetan-eta, baiña aittakin, amakin eta amamakin beti euskeraz. Eta gauza bat eon oso kuriosua, oso politta. Erderaz eitten gauen, baiña hasarreketan gintzenien, euskeraz eitten gauen. Eta amak esaten oskuen: “Hara, gure neuke hamar baiño gehixao beti hasarre egongo bazintzie, ze orduantxe eitten dozue euskeraz-ta”, esaten (oskun) amak, “orduantxe eitten dozue euskeraz, bestela betik erderaz zabitzie!, eta hasarreketan zarenien euskeraz eitten dozue.” Ba bai. Xei anai-arreba giñen, bat hil zan oso gazteik, hogeta bat urtekin hil zan nausixena; hogei, handik egun pare batera eitten zittuen hogeta bat, hil zan, eta gero bi mutil eta bost (hiru) neska. “Hasarreketan zarenien bakarrik eitten dozue euskeraz, eta gurao neuk (semie) baiño gehixao beti hasarre egongo bazintzie, ze orduan eitten dozue euskeraz-da.” Kalien ixa ibilli be ez gintzen itten, ze xei anai-arreba, gero lehengusu bi zortzi, ta amamakin ala!, beti gaiñera mendi aldera, edo ez dakit nungo basarriko zelaira, edo Kamiño Barritik, Kamiño Barri esaten dotsau guk zererako, pantanorako

bidia dauena Azatzara bidia dauena. Hori zan Kamiño Barri. Beti-beti Otalazelairedo hor beste basarri bat euen eta Agarreko zelaira edo, beti-beti, amamakin beti kanpora. Kalien gutxi.

-Bide barrixa esaten otsien?

-Bai, bide berria esaten otsien, ez dakit noiz inddaa egongo zan. Ez, nik uste dot aurretik inddaa egongo zala. Gerra aurretik inddaa egongo zala. Bai, ze neuk esan eitten dot, ze juaten giñan umetan gu-ta. Bide Barrixa bai.

Hortitxik gora beti amamakin. Klaro, amak nahikua bihaleku euen etxian. Gu xei anai-arreba, bi anai euen etxien gaiñetik. Bueno!

13. Otalora Zelaiko feria

- **Erref:** ARE-029/013
- **Iraupena:** 0:03:14. **Hasi:** 00:34:30. **Bukatu:** 00:37:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Herriko ospakizunak

Laburpena:

<p>Otalora Zelaiko erromeria gizaldietan ospatu omen da. Garai batean ganadu feria ospetsua izaten zen Otaloran, zezen eta guzti. Udalek urtean behin herriko mugarrak ikusi eta bazkaria egiten dute Aozaratzako Matikua tabernan.</p>

Transkripzioa

-Otalazelain jai bat egoten da?

-Otalazelain bai. Maiztien. Hamabixan da Santo Domingo. Santo Domingo de la Calzada. Eta hurrengoko domekan. Bai, Otalazelaiko erromeria izaten da. Hori, hori dator, nik ez dakit ze, noizko denporatik datorren. Baiña siglos ha, ez dakit ze denporatik. Hor izeten zan azoka bat, ferixa bat zerena, baiña hor zezenak eta danak egoten zien Otalazelaiko ferixan. Bai-bai-bai. Esateotsut, en la época de neuk pe ez dakit noiztik. Baiña hor egoten zien "las Ferias de Santo Domingo", Otalazelaiko ferixa. Ez da oingo erromeria, hori da urtietan baiña urte asko, ez dakit dan mende, osea sigluak, mendiak, edo baiña denpora askokua. Eta zan horixe, "una feria de ganado" hemen inguru guztikua, zera eitten zana. Horretxegaittik da erromeria hori, Otalazelaikua. Hortik dator, ez da oingua.

-Egote zien zezenak-eta?

-Ez, ez, ez. Hori zan orduen. Ez dakit, urtia ez dakit. Oñurrengo be igez be agertu zan hola udaletxiak, aiuntamentuak atara auen hori baiña ez auen esaten noiztik etorren ferixa hori. Eta gero eitten daue oñ, oñ ez aspalditxuen, urtiak, eitten dau aiuntamentuak mugarrak ikusi. Herriko mugarrak ikusi eta gero hor Azatzako zerien, tabernan, Matikuan, bazkaia eukitzen daue. Baiña mugarrak ikusteittue ta ez dakit zer eta gauzak eitten dau aiuntamentuak.

-Ze mugarri?

-Herriko mugarrak. Daukana zerakin, Eskoriatzakin, edo Eskoriatzakin gehixenbat, Oñati, mugarrak egoten dienak mendixan. Ez dozu ikusi sekula iñoiz mendixan mugarrak, harri-mugarrak ifintten dotsuena Eskoriatza, Aretxabaleta, ez dakit zer. Ba horrek ikusi, taka-taka ikusi ta, leku guztietan, leku guztietan mendixan daukotzu nundik nora dan zure aiuntamentuko lurraldia-edo.

14. Meriendarekin Otalorara

- **Erref:** ARE-029/014
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:37:44. **Bukatu:** 00:39:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Sarritan egon izan da Otalora Zelaiko erromerian. Inguruko herrietako jendea biltzen zen egun horretan Otaloran.

Transkripzioa

-Eta zu txikixa ziñanian joaten ziñan Otalazelaira?
-Horra ez, hori bakarrik itten daue... Nora, Otalazelaira? Buenoo! Ez nintzen ba joango! Horixe.
-Ta ze egoten zan?
-Otalazelain? Zerakin, hori zera, merixendiakin hori bai. Afari-merixendia edo gura dana, zeuk [...] dotsazun moduan deittu. Gurasuakin. Egoten zan trikitixa, dantzia, dana, guztira. Oin egoten die beste gauza batzuk gehixao, ezta? Ba umientzako jaixak, sokatiria dala. Ez dakit sokatiraik egon dan orduen edo. Baiña ba holako zer batzuk egoten die, bersolarixak, hau edo bestie. Bai, bai. Hoixe bai. Urtero-urtero. Zan gaiñera erromerixa bat ez hemenguentzako, hemen bakarrik, inguru guztietatik etorten zan jentia, e. Bada be ba Garagartza edo Santageda, ingurukuak, Aramaixo aldekuak, etorten zana, batzen zienak hor erromerixa hortan. Bai, bai, bai. Jente asko. Ez da ba izengo!
-Meriendia zelan eruaten zenduan, zapata kajan edo...?
-Ez, zapatu kajan ez, baiña asmauko auen gure amak zeozerren bat, edo poltsa, otzara edo zeozerren bat, ze argixa zan ama ta. Bueno! Horixe zala. Bai, bai, bai, bai. Asmauko auen zeozerren bat, asmauko auen, bai. Amak ta amamak, danak. Bai, bai, bai, bai.

15. Euskaratze okerra?

- **Erref:** ARE-029/017
- **Iraupena:** 0:04:40. **Hasi:** 00:45:20. **Bukatu:** 00:50:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Inauteriak

Laburpena:

<p>Mirenen ama XIX. gizaldian jaioa zen, eta bera umea zenean inauterietako "txino dantza"-ri buruz hitz egiten zion. Mirenen ustez txino dantzaren abestia lehen erdaraz abesten zen euskaldunen arteko inauteri burla bat bezala. Horren ezjakinean euskaratu dela abesti hori dio. Gauza batzuren zergatiaz pentsatu beharko genukeela uste du Mirenek, den-denak euskaratu aurretik. Bere amak egindako mozorroarekin abesten zuen txinoen kanta gaztetan.</p>

Transkripzioa

-Ze jai dago Aretxabaletan?
-Jai jai honetxek zerok, zelan da, Karnabalak edo Aratusteak edo

lñauteriak: Karnabalak eta kitto. Oiñ inddar haundixa hartzen doiaz gaiñera. Eta jente guztie dana jazten da mozorrotuta edo gura dana. Baiña itten da gauza bat txino-dantzie esaten dana, da, huskerixa bat da, e, baiña hori be nundik, noiztik datorren? Ez dakitt. Nire amai entzunda daukat. Nik neukan harizko zer bat, alkondara bat, kamisia esaten auen berak, ze zan kamisoi bat balitzan moduan, alkondara luze bat, eta urtero-urtero ixten notsan ez dakit nori, urtero txino-dantzia eitteko. Hori amak esaten auen, eta nire ama hil zan larogeta hamahiru urtekin. Zan “del siglo dieci nueve, mil ochocientos noventa y tres” jaixua. Eta aurretik etorren hori. Noiztik datorren hori txino-dantzia eitten dana? Ez dakitt.

-Zelakua da?

-Ba da, dantza huskerixa bat da, hola txin-txin hori kantau. Baiña nik uste dot; aaj, gauza nik ez dakitt horregaittik dan ala zergaittik, baiña zera, oiñ horrek euken letria, txino-dantziak dauke musikia dauka, bere musika berezia, eta gaiñera letria kantetako erderaz. Baiña nik neretako pentsetan jat hori zala burla bat eittia, ze hemen euskaldun herrixen danak euskeraz eitten auen tokixen Karnabaletan hori kantetan zan erderaz, burla bat eitteko moduen, eta oiñ, klaro, dana zelan izen bihar dan euskeraz, konturatu be ein barik zer eitten dan, neuretako, e, neure ustez, oiñ hori euskeratu eiñ daue hori letriori. No señor, si es el carnaval, si precisamente por ser carnaval se canta en castellano.

-(...)

-Klaro : “Txintxin txintxin/ las peras están verdes/ ya se madurarán. Txiribito y su mujer/ empezaron a comer/ Txiribito se enfadó/ y la cazuela le tiró”. Hori zan. Eta oiñ hori euskeraztu.

-Grazia galtzen dau...

-Bai. Baiña hori zan erderaz, erderaz, baiña hori eitten zan ba. Nire amak eta bizi guztian halaxe erderaz eiñ izen daue. Nik uste dot barre eitteko. Euskeraz eitten zan toki baten, erderaz. Oiñ ez, dana euskeraztu. Baiña ez. Apur bat, nik pentsetan jat, apur bat euki in biha dala, ez dakitt, burua-edo. Pentsau ein biha dala apurtxo bat gehitxua holako gauzak. Zergaittik zien gauzak, zeren zergaittia, gauzen zergaittia. “El qué de las cosas”. Zergaittia. Hori zaharrak, baiña nire amak esaten: harizko zera etorten zan Julian... eta, urtero-urtero-urtero itxi ein bihar izaten notsan, harizko haxe, eta oin be harizkuakin eitten daue bai. Ehunezkue esaten da baiña harizkua. Ehuna guk deketan guntsan ehuna zerai, “al lino”, lino ehuna. (...)

-Bai, baiña amak inddako gauzakin, e. Oiñ, bueno! dirutan gastetan da mozorrotan eta zeretan. Lehen itten zan zuk etxian zauketzun zeozarren batekin mozorrotu eta kitto. Baiña oiñ ez, oiñ diru asko gastetan da, buffa! Neure seme-alabatatik hasitta. Bueno!, hasitta dao, nire trapu zarrok danak aurrien ibiltten die, e, hori bai. Eta besteik ba eztakitt. Gure bozu jakin gehixao Gipuzkoa milla beratzirehun eta hamahiru hor daukat liburua eta hor agertuko jatzu, gure bozu jakiñ.

16. Aretxabaletako bainuetxea

- **Erref:** ARE-029/018
- **Iraupena:** 0:03:24. **Hasi:** 00:50:00. **Bukatu:** 00:53:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak

Laburpena:

Amonarekin batera joaten ziren bainuetxe aldera paseatzen. Kanpotik begira egoten ziren errezel dotoredun etxe handira. Bere ama jostera joaten zen bainuetxera. Madrildik eta beste leku batzuetatik etortzen ziren "bañistak". Zumar handiak zeuden bainuetxeko sarreran. "Portasol-Madrid Txikito" zuen izena bainuetxe horrek. Mirenen osaba bizargina ere joaten zen bertara lanera.

Transkripzioa

- Baiña baiñuetxe zaharrakin-da, baiñuetxiakin-da, hori akordetan naz. Oso ondo gaiñera. Bai. Esan dotsut amamakin beti ibiltzen nintzela harutza ta honuntza. Eta hementxe tabernan behien dao argazki bat, eta oinddio Txaro aitziai esan nutsan "ikusi dozu argazkixa" ta bai. "Akordetan zara?" "Bai, oso ondo gaiñera." Atetik begiraketan gauen eta ikusten gauen kortiñak, kortiñak ez, kortiñoiak goittik behera, holan raso koloria, holako larrosa kolorekuakin holan goittik behera holan zerak. Eta atien ifinitta, zelan da, lista de precios edo gura dana, ate kontratan ifinitta: "Café tanto, el té tanto", han ifinitta erderaz holan zelan euen ate kontrara zelan euen txintxilizka. Oso ondo. Ez naz ba akordauko. Bueno! Bai horixe, bai, bai, bai, eta aurrekaldien zelan euen. Oinddio hori atzo arte egon da ta. Bueno! Noiz arte egon da ba hori? Eta uretsa zelan euen han barruen. Dana. Bai-bai-bai. Hara joaten gintzen ikusten. Bueno, dana auen goittik behera jausten baiña. Hori noiz arte egongo zan ba? Nire ama josten, joskiña zan, joskiña, eta josten juaten zan baiñuetxera ura denporan, osea, etorten zienien bañistak, berak esaten auen morduan. Bañistak etorten zienien Madrilletik eta holan, ba josten juaten zan baiñuetxera. Ez da hain, e... Noiz arte egongo zan ba hori? Neskatiak hoixe juaten gintzenien ikustera baiñuetxia. Bueno! "Ya lo Kreo!" Oso politta zan gaiñera, euen sarrera bat holako..., zumarrak die "olmos"?, bai, ezta? Zumarrak, olmos, baiña izugarrizkuak, haundixak, holan paseo haundi bat eta ingurua ta oso politta zan. Oso-oso politta.

- Jentia kanpotik etortzen zan?

- Klaro. Zegaittik uste dozu ba daukala izena hak goixak Puertasol, Madrid Txikito? Hortitxik dator! Jentia etorten zan Madrilletik eta urak hartzen eta etorten zien baiñuetxera beranietan edo gura dana, eta ha goixa, oiñ Ibarra edo gura dana, baiña, lehen be halan izengo zan baiña, Puerta Sol izena, guk oin be Portasol deiketan dotsagu, e. Hak Portasol izena eta Atxabaletari esaten jakon Madrid Txikito. Horretxegaittik, baiñuetxera etorten zien bañistagaittik. Baiña esaten dotsut, gure ama zera eta nire tio barberua zela zan ba barbero moruen juaten zan-ta, bai, bai.

17. Eskoriatzan ere bainuetxea

- **Erref:** ARE-029/019
- **Iraupena:** 0:04:31. **Hasi:** 00:53:24. **Bukatu:** 00:57:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Herriko jende askok egiten zuen lan bainuetxean. Eskoriatzako bainuetxera etortzen zen Alfonso XII.aren arreba bat, "Infanta" Pilar. Bertan gaixotu eta hil egin omen zen, gainera. Aretxabaletara kanpotik etortzen ziren bainu-

hartzaileak onartuak izaten ziren herrian. Aretxabaletako bainuetxea izen handikoa omen zen.

Urreta Zubia, Miren Gaztelu | ahotsak.eus Orr.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com